

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ
ПРИ ПРЕЗИДЕНТОВІ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ РЕГІОНАЛЬНИЙ ІНСТИТУТ ДЕРЖАВНОГО
УПРАВЛІННЯ

БАБІЧЕВ Анатолій Валерійович

УДК 352.075 : 373

**ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ ЗМІНАМИ В СИСТЕМІ
ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ**

25.00.02 – механізми державного управління

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата наук з державного управління

ХАРКІВ – 2018

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Харківському регіональному інституті державного управління Національної академії державного управління при Президентові України.

Науковий керівник – доктор наук з державного управління, професор
КАРАМИШЕВ Дмитро Васильович,
Харківський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентові України, перший заступник директора.

Офіційні опоненти: доктор наук з державного управління, професор
СИЧЕНКО Віктор Володимирович,
Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет, завідувач кафедри менеджменту організацій, заслужений працівник освіти України;

кандидат наук з державного управління, доцент
ПШЕНИЧНА Любов Василівна,
Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка, перший проректор.

Захист відбудеться «29» березня 2018 р. о 10.00 на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.858.01 Харківського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України за адресою: 61001, м. Харків, просп. Московський, 75, зал засідань (1-й поверх).

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Харківського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України за адресою: 61001, м. Харків, просп. Московський, 75.

Автореферат розісланий «28» лютого 2018 р.

**Учений секретар
спеціалізованої вченої ради**

А. О. Кузнецов

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Зміни, що відбувалися в системі вищої освіти України за часів її незалежності, мали об'єктивний, поступовий та еволюційний характер. Природою або передумовою цих змін виступали об'єктивні процеси становлення й розвитку вищої школи України. Органи державної влади здійснювали суттєвий і визначальний вплив на зміни, що відбувалися в системі вищої освіти незалежної України. Найбільш значущим і суттєвим змінами, що відбулись у системі вищої освіти незалежної України, передували: прийняття Державної національної програми «Освіта» («Україна ХХІ століття») (1994 р.); прийняття Концепції національного виховання (1994 р.); прийняття Указу Президента України «Про заходи щодо реформування системи підготовки спеціалістів і працевлаштування випускників вищих навчальних закладів» (1996 р.); прийняття 15 жовтня 1996 р. Верховною Радою України Програми діяльності Кабінету Міністрів України з визначенням перспектив подальшого розвитку галузі; прийняття Закону України «Про вищу освіту» (2002 р.); приєднання України до Болонського процесу (2005 р.); прийняття Указу Президента України «Про невідкладні заходи щодо забезпечення функціонування та розвитку освіти в Україні» (2005 р.); прийняття нових редакцій законів України «Про вищу освіту» (2014 р.), «Про освіту» (2017 р.) та ін.

В умовах обмеженості ресурсів задля забезпечення належного функціонування галузі потребують додаткового розроблення й упровадження нові державні підходи до управління змінами в системі вищої освіти. Залучення громадськості до формування й реалізації державної політики в галузі освіти надасть можливість урахувати реальні потреби і запити суспільства, знизити рівень корупції та поширити практики добросовісної поведінки в освітньому середовищі. Задля цього необхідні нові механізми комунікації як суб'єктів управління галуззю, так і керівництва вищих навчальних закладів (*далі – ВНЗ*) із громадськістю. Становлення та розвиток як внутрішньої, так і зовнішньої систем оцінювання якості освіти є чинником підвищення конкурентоспроможності вітчизняних вишів у глобальному освітньому середовищі; розвиток автономії ВНЗ в Україні надасть можливість розвинути їхню соціальну відповідальність та забезпечити фінансову самостійність.

Останніми десятиліттями дослідженню проблем розвитку системи освіти приділяли увагу вітчизняні й зарубіжні вчені: В. П. Андрущенко, В. Г. Афанасьєв, Д. Белл, Б. Вульфсон, Е. Гіденс, В. А. Грабовський, Л. М. Карамушкіна, В. А. Козакова, К. В. Корсак, М. Крозьє, Ф. Кумбс, О. І. Ляшенко, Т. О. Лукіна, К. Льюїс, А. В. Мазак, С. В. Пекельна, Є. А. Подольська, Б. Саймон, Б. Ранчо, А. А. Сбруєва, М. Уїлз, О. В. Шабенко, В. І. Шамова та ін.

Загальні проблеми державного управління сферою освіти в Україні висвітлювали такі дослідники, як Л. О. Белова, В. Г. Бульба, Д. І. Дзвінчук, В. П. Єлагін, О. В. Жабенко, І. А. Зязюн, Г. В. Єльнікова, В. В. Корженко, В. М. Князєв, В. Г. Кремьнь, С. В. Крисюк, В. І. Луговий, В. Е. Луначек,

В. К. Майборода, С. В. Майборода, Н. Р. Нижник, О. В. Поступна, Л. Л. Прокопенко, Л. В. Пшенична, В. В. Сиченко та ін.

Особливо цікавими для розуміння сучасних моделей управління освітою є роботи зарубіжних науковців: Ф. Бухбергера, Ф. Ванікотта, Н. Ватсона, Д. Гаргрейвза, К. Гаррісона, Д. Гвішіані, Марка Е. Генсона, Д. Гопкінза, Л. Г'юлік, І. Дзержовської, Е. Д. Днепров, Дж. Дьюї, Г. Кунца, П. Радо, Х. Темпла, М. Фуллана та ін., які розглядають нагальні питання вдосконалення державної освітньої політики в сучасних умовах.

Результати зазначених досліджень становлять певний інтерес для науки державного управління і мають практичне значення. Водночас, і попри велику кількість праць з теоретичних питань управління розвитком системи освіти, комплексного дослідження проблем державного управління змінами у системі вищої освіти досі не існує, хоча не підлягає сумніву доцільність і необхідність здійснення інноваційних перетворень в системі вищої освіти на сучасному етапі суспільних трансформацій та державотворення.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано в межах науково-дослідної роботи кафедри соціальної і гуманітарної політики Харківського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України за темою: “Науково-методичне забезпечення соціальної складової реалізації державної політики сталого розвитку регіону органами публічної влади” (державний реєстраційний номер 0114U002454). Особистий внесок автора полягає в теоретичному обґрунтуванні концептуальних підходів щодо управління змінами в системі вищої освіти та опрацюванні пропозицій щодо запровадження елементів державного управління змінами в системі вищої освіти на регіональному рівні.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є теоретичне обґрунтування методичних засад та концептуальних підходів до управління змінами в системі вищої освіти України та розробка на цій основі практичних рекомендацій з його удосконалення.

Виходячи із визначеної мети в роботі поставлено і вирішуються такі *завдання*:

- визначити характерні риси системи вищої освіти України як об'єкта державного управління;
- з'ясувати змістовні ознаки державного управління змінами в системі вищої освіти України;
- виявити групу чинників, що мають визначальний вплив на зміни в системі вищої освіти України;
- узагальнити зарубіжний досвід управління змінами в системі вищої освіти з метою розробки практичних рекомендацій щодо можливості його адаптації до умов України;
- розробити інтеграційний механізм державного управління змінами в системі вищої освіти України на інституціональному, організаційному та індивідуальному рівнях;
- опрацювати підхід до оцінки ефективності управління змінами в системі вищої освіти України.

Об'єкт дослідження – державне управління розвитком системи вищої освіти.

Предмет дослідження – державне управління змінами в системі вищої освіти України в сучасних умовах.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети в процесі дослідження використовувалися як загальнонаукові, так і спеціальні наукові методи, зокрема: абстрагування та узагальнення (визначення характерних рис системи вищої освіти України як об'єкта державного управління), аналіз і синтез (доведення доцільності застосування теорії управління змінами до державного управління розвитком системи вищої освіти України), індукції (здійснення оцінки стану нормативно-правового механізму управління змінами в системі вищої освіти України), порівняння (узагальнення зарубіжного досвіду з питань управління змінами в системі вищої освіти з метою розроблення практичних рекомендацій щодо можливості його адаптації до умов України), соціологічного опитування (характеризування соціальних вимірів державного управління змінами в системі вищої освіти України) та ін.

Теоретичною основою роботи є фундаментальні положення теорії державного управління, дослідження вітчизняних і зарубіжних науковців. Нормативну основу дисертаційної роботи становлять закони України, укази Президента України, постанови Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України, нормативні акти центральних органів виконавчої влади України тощо. Емпіричною базою дослідження є дані соціологічних опитувань, які проводилися на базі Харківського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентіві України.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в обґрунтуванні теоретичних положень і концептуальних підходів до державного управління змінами в системі вищої освіти, а також визначенні чинників та інструментів на підставі яких розроблено практичні рекомендації з удосконалення механізмів державного управління змінами в системі вищої освіти України. Новизна наукових результатів конкретизується в таких положеннях:

уперше:

– розроблено інтеграційний механізм державного управління змінами в системі вищої освіти України, сутність якого розкрито на інституціональному, організаційному та індивідуальному рівнях, що передбачає поєднання різних чинників, засобів та інструментів та взаємозв'язок між ними на різних за визначенням рівнях управління: на інституціональному рівні запровадження концепції «Потрійна спіраль+», яка є розвитком концепції «Потрійна спіраль» (Triple Helix); на організаційному рівні – використання «змішаного управління змінами» (Blended Change Management), яке ґрунтується на використанні комплексу різномірних управлінських інструментів; на індивідуальному рівні – впровадження моделі ADKAR, яка містить п'ять елементів змін: усвідомлення (awareness), бажання (desire), знання (knowledge), вміння (ability) та підкріплення (reinforcement);

удосконалено:

– змістовні ознаки, на яких має ґрунтуватись державне управління змінами в системі вищої освіти: *по-перше*, об'єктом управління змінами в системі вищої освіти виступають організації (вищі навчальні заклади) та їхні співробітники, тому необхідно змінювати як організаційні стратегії і структури, так і організаційну (корпоративну) культуру; *по-друге*, необхідно за допомогою прийняття відповідних нормативно-правових актів, створення цільових фондів, інформаційної та мережевої інфраструктури і реалізації програми підтримки зон розвитку, реалізовувати процес створення, підтримки та інституалізації «організаційних ніш», у яких розпочинається послідовне здійснення змін; *по-третє*, оскільки утворення нових організаційних ніш сприяє формуванню нового набору ресурсів, доступ до якого організацій обумовлений застосуванням нових, відмінних від традиційних, підходів до ведення своєї діяльності, необхідно надання організаціям певної автономії, що дозволить управляти змінами зсередини; *по-четверте*, з урахуванням того, що розроблення й упровадження нових зразків діяльності в системі вищої освіти вимагає часу і багатоваріантності, процес здійснення змін повинен реалізовуватись поетапно, з можливістю оцінки результатів кожного етапу і здійснення в разі потреби відповідних коригувань;

– теоретичне обґрунтування чинників, що мають визначальний вплив на зміни в системі вищої освіти України, до яких належать: модель управління освітою, правове поле функціонування системи освіти; кадрове забезпечення; матеріально-технічне забезпечення та фінансування освітньої галузі, шляхом цілеспрямованого поєднання відповідних технологій, форм, методів, засобів та інструментів державного управління;

дістали подальшого розвитку:

– узагальнення зарубіжного досвіду державного управління змінами у сфері вищої освіти, що дозволило сформулювати пропозиції стосовно можливості його адаптації до умов України шляхом збільшення автономії вищих навчальних закладів в організації та плануванні освітнього та наукового процесів, розподілі отриманих коштів, удосконалення системи моніторингу якості вищої освіти і освітньої діяльності, зміцнення та поширення конкурентних відносин між суб'єктами надання освітніх послуг, закладами вищої освіти за отримання міжнародної технічної допомоги, державних та приватних грантів, замовлень, інших видів фінансової допомоги;

– визначення характерних рис вищої освіти як об'єкта державного управління, а саме доведено, що її слід розглядати як відкриту систему, яка самоорганізується і розвивається під впливом низки зовнішніх та внутрішніх чинників, і що управління такою системою вимагає чіткого розподілу повноважень між управлінськими суб'єктами, використання потенціалу всіх учасників освітнього процесу, урахування соціальних потреб і регіональних особливостей, економічної ситуації, наявності чітких цілей і результатів, а також критеріїв для їх оцінювання, що надало можливість виокремити

характерні системні ознаки вищої освіти: вища освіта – складна відкрита, нерівноважна та нелінійна система;

– підходи до оцінки ефективності управління змінами в системі вищої освіти України шляхом запровадження комплексної системи оцінки, яка базується на групі таких критеріїв, як якість освітньої діяльності, показники результативності науково-дослідної та інноваційної діяльності, показники міжнародної кооперації і показники економічної стійкості і збалансованості функціонування.

Практичне значення одержаних результатів полягає в можливості використання їх у діяльності органів влади, що сприятиме підвищенню ефективності діяльності як окремих органів влади, так і системи публічного управління загалом.

Розроблені автором рекомендації щодо застосування теорії управління змінами до реалізації державної політики у сфері реформування вищої освіти України використано в діяльності Міністерства освіти і науки України (довідка про запровадження від «19» квітня 2017 р., № 123-47/кн.-01).

Окремі положення дисертаційного дослідження, зокрема виявлені соціальні закономірності державного управління змінами в системі вищої освіти України, подано для використання в роботі Департаменту науки і освіти Харківської обласної державної адміністрації (довідка про запровадження від «23» травня 2017 р., №01-61/3948).

Також результати дисертаційного дослідження використано в розробленні навчальної дисципліни «Державне управління у сфері освіти», що викладається кафедрою соціальної та гуманітарної політики ХарPI НАДУ при Президентові України (акт про запровадження від «15» травня 2017 р., №5).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійно виконаною науковою працею. Усі сформульовані в ній висновки, теоретичні положення та пропозиції ґрунтуються на особистих дослідженнях. У дисертації не використовувалися ідеї співвиконавців науково-дослідної роботи [1; 4; 9].

Апробація результатів дослідження. Основні результати дисертаційного дослідження було обговорено на засіданнях кафедри соціальної та гуманітарної політики, щорічних науково-практичних конференціях ХарPI НАДУ при Президентові України (2015–2017 рр.). Ідеї, положення й висновки дисертаційного дослідження було апробовано на міжнародних і всеукраїнських наукових та науково-практичних конференціях, зокрема: конференції «Публічне управління XXI» (Харків, 2016 р.), XVI Міжнародному науковому конгресі «Публічне управління XXI століття: форсайтинг успіху» (Харків, 2016 р.), XVII Міжнародному науковому конгресі «Публічне управління XXI: традиції та інновації» (Харків, 2017 р.).

Публікації. Основні положення дисертаційного дослідження висвітлено в 20 публікаціях, із них 6 – у наукових фахових виданнях у галузі науки «Державне управління». Загальний обсяг публікацій становить 5,6 авт. арк.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, додатків, списку використаних джерел. Повний обсяг дисертації становить 245

сторінок, обсяг основного тексту – 205 сторінок. Робота містить 4 таблиці, 24 рисунки, 4 додатки. Список використаних джерел включає 234 найменування.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертаційного дослідження, розкрито стан наукової розробки проблеми, показано зв'язок роботи з науковими планами і темами, визначено мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, описано методи, які використані в роботі; розкрито наукову новизну і практичне значення одержаних результатів; наведено відомості щодо апробації результатів дослідження.

У **першому розділі** – *«Теоретичні засади державного управління змінами в системі вищої освіти»* – систему вищої освіти України розглянуто як об'єкт державного управління, досліджено теоретичні основи управління змінами, з'ясовано сутність та зміст означеної категорії, зроблено узагальнення зарубіжного досвіду з питань управління змінами в системі вищої освіти.

У роботі доводиться, що для розгляду особливостей функціонування й розвитку системи освіти використовуються різні підходи, серед яких, зокрема, можна виділити основні: системний, діяльнісний, функціональний, синергетичний, рефлексивний, ситуативний. Аналіз зазначених підходів надає можливість розглядати освіту як *відкриту систему, що самоорганізується й розвивається під впливом низки зовнішніх та внутрішніх чинників. Управління такою системою вимагає чіткого розподілу повноважень між управлінськими суб'єктами, використання потенціалу всіх учасників освітнього процесу, урахування соціальних потреб і регіональних особливостей, економічної ситуації, наявності чітких цілей і результатів, а також критеріїв для їхнього оцінювання.*

З'ясовано змістовні ознаки освіти як об'єкта державного управління, виділено відповідні рівні структурної організації освітньої діяльності: *вища освіта – складна, відкрита, нерівноважна, нелінійна система.* Враховуючі визначені особливості вищої освіти, можна стверджувати, що зміни в її змісті й організації спрямовано на пошук нових способів структуризації, оновлення методів педагогічної діяльності, що спираються на самостійну пізнавальну активність студентів, націлених на отримання здатності самостійного опрацювання інших поглядів, здатності до мислення, самостійної постановки і розв'язання проблем. Здатність побачити проблему і вибрати варіант її вирішення вимагає бачення цілісності ситуації, взаємозв'язку і єдності різних її аспектів, спрямованості її власного розвитку, варіативності дій. За такого підходу метою управління змінами в системі вищої освіти є забезпечення такої узгодженої взаємодії елементів, яка б забезпечувала сталий розвиток окремих елементів і всієї системи в цілому. Такий підхід до управління освітньою галуззю базується на двох принципах: *принцип різноманіття* передбачає орієнтування на створення й підтримку різноманіття відносин, що існують і

що виникають між учасниками освітнього процесу, між суб'єктами та об'єктами управління, а також із зовнішнім середовищем; *принцип єдності* передбачає, що будь-яке управління неможливе без організації стійких зв'язків, форм спільності елементів різноманіття, що склалося, їхнього підпорядкування єдиній меті.

З урахуванням цього доводиться, що *управління змінами в системі вищої освіти – це використання методів, засобів та інструментів державного управління для забезпечення переведення елементів даної системи (людей і організацій) з нинішнього стану в бажаний із метою отримання запланованих результатів.*

У другому розділі – «Сучасний стан та глобальні виклики щодо державного управління змінами в системі вищої освіти незалежної України» – аналізуються сучасні практики управління змінами в системі вищої освіти, виявляються суперечності в функціонуванні нормативно-правового механізму державного управління змінами в системі вищої освіти України, з'ясовуються соціальні виміри державного управління змінами в системі вищої освіти України.

Доведено, що для України оновлення системи освіти, забезпечення її відповідності до найбільш розвинених зразків і стандартів, започаткування структурних реформ є запорукою стабільного розвитку держави, визначальним чинником формування освіченої нації та активного, дієвого громадянського суспільства. Перші кроки, що здійснені в напрямі реформування освітньої галузі, роблять її здатною не тільки сприймати інноваційні тенденції з боку суспільства, що змінилося, але й зустрічати цю зовнішню дію відповідними внутрішніми потребами і можливостями. Ці внутрішні потреби відіграють визначальну роль у розвитку й закріпленні новаторських тенденцій в освіті. Вони здебільшого знаходять відображення в різноманітних методиках і програмах, нових формах організації навчальної діяльності, які дозволяють не тільки відреагувати на зміни в суспільстві і підготувати людину до професійної діяльності, але і створити переважну орієнтацію на забезпечення умов для розвитку особистості. Таким чином, відгукуючись на різноманіття суспільного життя, освіта сама перетворюється на внутрішньо розгалужену систему, елементи якої забезпечують існування одне одного і досягнення єдиної мети – формування громадянина України.

Для аналізу зарубіжного досвіду державного управління розвитком системи освіти було обрано провідні країни, які за якістю освіти займають перші місця в міжнародних рейтингах. З'ясовано, що вибір моделі управління освітою пов'язаний зі специфікою соціально-політичних умов тієї чи іншої країни. Так, у Великобританії, Швейцарії запроваджене дворівневе управління, засноване на поєднанні централізованого і місцевого управління. В Австрії, Нідерландах, Швеції діє трирівнева система управління освітою, яка поєднує централізоване управління з регіональним і місцевим. У Німеччині та Італії велику роль в управлінні освітою відіграють місцеві органи влади. У Франції, де протягом багатьох років освіта була однорівневою, централізованою, в

даний час намагаються перейти до її децентралізації. Тобто кожна країна має свої особливості та визначає власний спосіб впливу на освітню галузь. При цьому виявлено, що незадоволеність якістю освіти відображає недоліки самого суспільного розвитку, оскільки система освіти є результатом і продукт розвитку економіки, соціальної структури і культури суспільства.

Також з'ясовано, що останнім часом для європейських країн усе більш актуальними стають питання впровадження державно-громадського управління освітою. Це обумовлено державною політикою різних країн у сфері освіти, з одного боку, і кардинальними змінами, що відбуваються в суспільстві, і запитами соціуму, що постійно змінюються, в освітніх послугах – з іншого. Демократичний, державно-громадський характер управління освітою в багатьох країнах визначається конституційно-законодавчими нормами функціонування сфери освіти.

З метою з'ясування наявних особливостей і тенденцій державного управління змінами в системі вищої освіти України автором за сприяння інформаційно-аналітичного відділу ХарПІ НАДУ при Президентіві України було організоване і проведене соціологічне дослідження (лютий-березень 2017 р., опитано 543 респонденти). За результатами проведеного опитування, респонденти вважають, що найбільш суттєвими і значущими змінами в системі вищої освіти України за часів її незалежності стали: можливість подавати документи про вступ до декількох ВНЗ одночасно (51 % до всіх опитаних); зовнішнє незалежне оцінювання (40 %). Третина опитаних вказала на боротьбу з плагіатом (30 % до всіх опитаних). Навчання упродовж життя виявилось важливою зміною в системі вищої освіти незалежної України для 27 % опитаних. Майже чверть опитаних суттєвими змінами вважають запровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу, яка нагадує механічне об'єднання ЕКТС і вітчизняної кредитно-модульної системи, та можливість здобуття наступного освітньо-кваліфікаційного рівня за скороченим терміном (відповідно, по 23 % до всіх опитаних). 48 % опитаних учасників зазначили: щоб стати більш ефективною, системі вищої освіти необхідно від кожного зразка взяти те, що можна упровадити в умовах сучасної України. Лише 8 % респондентів відзначили, що немає потреби прагнути до якогось зразка, наша система вищої освіти є достатньо ефективною. Одноголосною була думка відносно країн пострадянського простору – їхня система освіти не може бути зразком для України (0 % до всіх опитаних) (рис. 1).

За результатами проведеного опитування, найбільш ефективними/дієвими механізмами управління розвитком системи вищої освіти України респонденти вважають: співпрацю органів державного управління вищою освітою всіх рівнів, навчальних закладів, громадського самоврядування та їхню відповідальність у межах розподілених повноважень (42 % до всіх опитаних), участь працедавців в управлінні вищою освітою (36 %); автономію ВНЗ з певним контролем із боку держави (32 % до всіх опитаних). Повний контроль із боку держави як механізм управління розвитком системи вищої освіти підтримали лише 8 % (до всіх опитаних) учасників опитування.

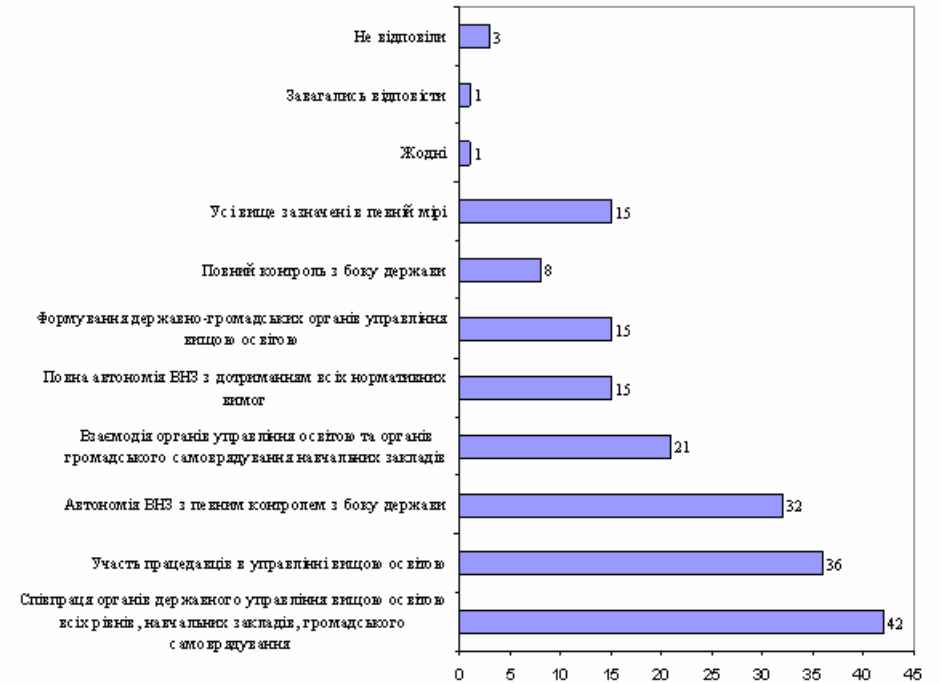

Рис. 1. Розподіл відповідей респондентів на запитання: «Які механізми управління розвитком системи вищої освіти України, на Вашу думку, є найбільш ефективними/дієвими?» (у % до всіх опитаних)

У третьому розділі – «Удосконалення підходів до управління змінами в системі вищої освіти України» – надано пропозиції щодо удосконалення управління змінами в системі вищої освіти та розробки інтеграційного механізму державного управління змінами у системі вищої освіти на інституціональному, організаційному та індивідуальному рівнях, а також щодо методики оцінки ефективності управління змінами в системі вищої освіти України.

Доведено, що державне управління змінами в системі вищої освіти має відбуватись у контексті державної політики у сфері вищої освіти, відповідно до якої мають визначатись напрями, цілі, очікувані результати змін, а також в рамках чинного законодавства, тобто головна роль держави в управлінні змінами у системі вищої освіти полягає у створенні необхідних передумов і можливостей для відповідних змін, а також у безпосередній участі у їх здійсненні через діяльність органів публічної влади. Визначення теоретичних засад управління змінами у системі вищої освіти, вивчення зарубіжного досвіду та аналіз

ситуації у системі вищої освіти в Україні дало підстави стверджувати, що інтеграційний механізм державного управління змінами має здійснюватись на трьох взаємопов'язаних рівнях: інституціональному, організаційному й індивідуальному. Саме у цьому полягає сутність інтеграційного підходу до визначення відповідного механізму, оскільки він передбачає поєднання різних чинників, засобів та інструментів та взаємозв'язок між ними на різних за визначенням рівнях управління (рис. 2).

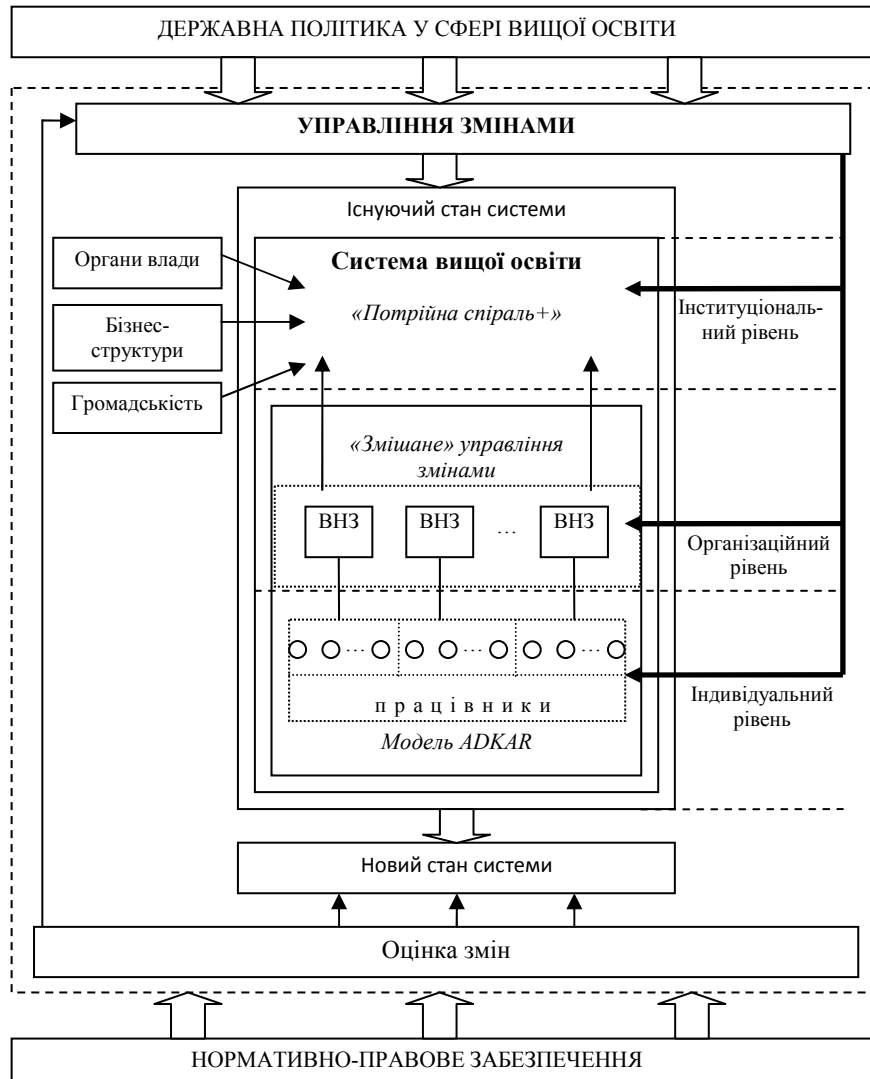

Рис. 2. Інтеграційний механізм державного управління змінами у системі вищої освіти

З'ясовано, що останніми десятиліттями в управлінні змінами спостерігається перехід від попереднього наголосу на інноваційні джерела, обмежені однією інституційною сферою, як-то розвиток виробництва у промисловості, процес вироблення публічної політики або формування і розповсюдження знань у сфері вищої освіти, до взаємодії між цими трьома сферами як джерела нової інноваційної моделі організаційної та соціальної взаємодії. Цей перехід призвів не лише до винаходу різноманітних механізмів інституційної реструктуризації джерел і визначення нових шляхів інноваційного розвитку, а і до розробки та реалізації на практиці концепції «Потрійної спіралі» (Triple Helix), яку у роботі було запропоновано розширити до «Потрійної спіралі+», додавши до акторів також і громадськість, роль якої у даному разі полягає в артикуляції власних інтересів щодо результатів взаємодії ВНЗ, бізнесу та органів влади і в публічному контролі цієї взаємодії з метою отримання дійсно суспільно-значущих результатів.

Визначено, що з позиції теорії систем і системного підходу у «Потрійній спіралі+» виділяються: складові (інституціональні сфери ВНЗ, бізнесу та органів влади, кожна з яких містить широке коло акторів); зв'язки між складовими (забезпечення співробітництва і вирішення конфліктів, лідерство, заміщення та створення мереж); функції, специфічні для «Потрійної спіралі» (продукування знань, здійснення змін, знаходження консенсусу). Реалізація зазначених функцій створює три відповідні функціональні простори.

Простір знань формується діяльністю акторів «Потрійної спіралі+» із генерування знань і їх поширення. Ця діяльність насамперед і переважно здійснюється ВНЗ, але за підтримки інших трьох складових «Потрійної спіралі+». Побудова цього простору є головним кроком при переході до суспільства знань (у якому одне з провідних місць посідає вища освіта), що має за основну мету створення «критичної маси» ресурсів знань для зміцнення їх основ на місцевому, регіональному, національному рівнях, уникнення фрагментації та зменшення дублювання дослідницьких зусиль.

Простір співробітництва створюється низкою заходів стосовно спільного обговорення та проведення змін з урахуванням інтересів кожної із складових «Потрійної спіралі+» (ВНЗ, органів публічної влади, громадськості, бізнесу) і на основі відповідних знань. Навіть коли ініціатива надходить від конкретного актора і може бути ним реалізована самостійно, є потреба у залученні акторів із інших сфер до процесу співробітництва. Завдяки взаємовигідній перспективі можна об'єднати ідеї та досягти тих результатів, які навряд чи можна отримати кожним окремих суб'єктом. Простір співробітництва має широке покриття, включаючи акторів з публічного, громадського и приватного сектора, які постійно взаємодіють один з одним для обміну ресурсами, обговорення спільних цілей і здійснення змін.

Простір змін формується діяльністю, яку здійснюють в основному гібридні організації, що виникають у результаті співпраці акторів «Потрійної спіралі+» мають за основну мету створення та розвиток потенціалу змін для забезпечення соціально-економічного розвитку, підвищення конкурентоспроможності певної території та країни у цілому.

Для управління змінами в системі вищої освіти на організаційному рівні запропоновано використання «змішаного управління змінами» (Blended Change Management), що передбачає використання комплексу різноманітних інструментів управління змінами. Це дозволяє створювати такий унікальний набір інструментів, який є найбільш результативним для даної організації у даний час для досягнення конкретних цілей змін. При цьому, як з'ясовано, досить часто створюються нові, гібридні, інструменти управління змінами, що інколи можуть навіть забезпечувати «поєднання протилежностей».

Для управління змінами в системі вищої освіти на індивідуальному рівні пропонується модель ADKAR. ADKAR – абревіатура, котра визначає п'ять основних елементів, що водночас є етапами, які певний суб'єкт повинен пройти для успішної зміни: усвідомлення (awareness), бажання (desire), знання (knowledge), вміння (ability) та підкріплення (reinforcement). Модель ADKAR окреслює індивідуальний успішний шлях до змін, причому кожний етап моделі природно вписується в типові заходи, пов'язані з управління змінами та визначає чіткі цілі таких заходів. Так, усвідомлення причин для змін є метою/результатом рефлексії, пов'язаної з розумінням наявних проблем та необхідністю їх вирішення; бажання здійснити зміни є метою/результатом усвідомлення справжніх причин для змін; знання щодо того, як треба здійснювати зміни є метою/результатом навчання, спрямованого на отримання інформації щодо можливих шляхів здійснення змін; вміння реалізувати або запровадити зміни на відповідному рівні діяльності, у повсякденній практиці є метою/результатом систематичної практики; підкріплення змін є метою/результатом вимірювання успішності змін, які реалізовані, та визначення можливих недоліків щодо їх впровадження. За допомогою підкріплення виявлені недоліки усуваються, а позитивні зміни підсилюються.

Доведено, що розроблена у роботі методика оцінки економічної ефективності управління функціонуванням галузі дозволяє визначити за допомогою функціонального аналізу динаміки реального скоригованого чистого грошового потоку, що генерується в закладах вищої освіти, фінансово-економічну ефективність розробки і впровадження нових управлінських рішень. Відповідно, вдосконалення системи управління шляхом впровадження запропонованих інструментів контролю і оцінки ефективності надання послуг у сфері вищої освіти також можуть бути оцінені з фінансової точки зору, з позицій їх впливу на динаміку зміни скоригованого чистого грошового потоку ВНЗ (у частині зміни складу і структури доходів і / або витрат освітньої установи).

ВИСНОВКИ

У дослідженні запропоновано розв'язання актуального для науки державного управління науково-практичного завдання, що полягає у з'ясуванні теоретичних засад управління змінами в системі вищої освіти та розробці практичних рекомендацій щодо удосконалення управління змінами в системі вищої освіти України. Отримані у процесі дослідження результати

підтверджують загальну методологію, покладену в його основу, а реалізована мета і завдання дослідження дають можливість зробити такі висновки:

1. З'ясовано, що глобальна мета управління освітою полягає в тому, щоб створювати належні соціально-педагогічні умови для надання якісної освіти, яка буде задовольняти та поєднувати інтереси конкретної особистості та суспільства в цілому. При цьому вища освіта як об'єкт державного управління характеризується низкою ознак. По-перше, вища освіта є складною системою, основні елементи цієї системи взаємопов'язані і взаємообумовлені, що дозволяє їй існувати в якості певної відносно відособленої в структурі соціальних відносин ланки. По-друге, вища освіта в умовах сучасних процесів глобалізації освіта все більше набуває характеру відкритої системи, що надає можливості варіативного шляху розвитку. В умовах наявності великої кількості позитивних і негативних зворотних зв'язків, у системі освіти відбувається постійний рух, результатом якого є перехід його структур і елементів з одного стану в інший. По-третє, вища освіта є нерівноважною системою, відкритість системи вищої освіти призводить до появи в цій системі новацій, збільшення ступеня внутрішнього різноманіття. По-четверте, вища освіта є нелінійною системою, у всіх формах взаємозв'язку з суспільством вона зберігає свою специфіку, відносну відособленість і єдність, тому реакція такої системи на зміни в суспільстві не є однозначно детермінованою. Оскільки система вищої освіти забезпечує майбутнє, її зміни відображають не стільки актуальні, скільки потенційні стани суспільства. Різноманіття потенційних станів виражає невизначеність майбутнього, завдяки чому система вищої освіти має декілька варіантів своєї зміни і відкрита не тільки сьогодні, але і майбутньому суспільству.

2. Доведено, що визначальний вплив на функціонування системи вищої освіти здійснюють такі кілька чинників: *А. Модель управління освітою* – визначає алгоритм функціонування управління галуззю, регламентує розподіл функцій між суб'єктами управлінської освітньої вертикалі, порядок підпорядкованості, коло функцій і повноважень окремих елементів системи. *Б. Правове поле функціонування системи освіти* – це один із вирішальних чинників, бо саме законодавчі та нормативно-правові акти визначають як цілі й завдання, що стоять перед галуззю, а також можливі (припустимі) шляхи досягнення цілей, так і встановлені на державному рівні державні освітні стандарти, розроблені методики, програми, вимоги до кінцевого продукту тощо. *В. Кадрове забезпечення* – від якості (рівня освіченості, досвідченості, професійної підготовки) управлінців, адміністраторів та науково-педагогічних працівників закладів та установ освіти залежать стабільність і спроможність до розвитку системи освіти. *Г. Матеріально-технічна база та фінансування освітньої галузі* – матеріально-технічне забезпечення управління освітою, яке здебільшого залежить від органів влади різних рівнів, є важливим чинником, що визначає спроможність системи вищої освіти до виконання покладених на неї функцій та досягнення визначених результатів.

3. Доведено, що державне управління змінами в системі вищої освіти має відбуватись у контексті державної політики у сфері вищої освіти, відповідно до якої мають визначатись напрями, цілі, очікувані результати змін, а також в рамках чинного законодавства, тобто головна роль держави в управлінні змінами у системі вищої освіти полягає у створенні необхідних передумов і можливостей для відповідних змін, а також у безпосередній участі у їх здійсненні через діяльність органів публічної влади. Такий підхід ґрунтується на систематизації декількох принципів, по-перше, об'єктом управління змінами в системі вищої освіти повинні бути організації (вищі навчальні заклади) та їхні співробітники; по-друге, необхідно за допомогою прийняття відповідних нормативно-правових актів, створення цільових фондів, інформаційної та мережевої інфраструктури і реалізації програм підтримки зон розвитку, реалізовувати процес створення, підтримки та інституалізації «організаційних ніш», в яких починається послідовне здійснення змін; по-третє, потребує запровадження нових, відмінних від традиційних, підходів до здійснення своєї діяльності, необхідно надання організаціям часткової або повної самостійності, що дозволить управляти змінами зсередини організацій за умови наявності кваліфікованих у даному питанні керівників і/або фахівців; по-четверте, процес здійснення змін в системі вищої освіти має реалізовуватись поетапно, з можливістю оцінки результатів кожного етапу і здійснення в разі потреби відповідного корегування.

4. Узагальнення зарубіжного досвіду стосовно управління змінами в системі вищої освіти показало, що однією з концепцій, яка останнім часом активно впроваджується в діяльність відповідних органів публічного управління у розвинених країнах, стала концепція «управління за результатами». Вона представляє собою цикл управлінських цілей і завдань, в якому важливу роль має «зворотний зв'язок», вимірювання результатів і звітність по ним. «Управління за результатами» передбачає точність і конкретність дій відповідно до поставленої мети, а також орієнтованість на громадян, які залучаються до прийняття управлінських рішень. Дана концепція не стала протиставленням традиційній (бюрократичній) системі управління або новому публічному менеджменту, а представила собою раціональне доповнення до них. Принципи «управління за результатами» допомагають усунути недоліки традиційної моделі, і в той же час створюють гнучку структуру управління змінами, в якій головними є соціальні, економічні, організаційні, комунікативні та інші результати. При цьому за результатами порівняльного аналізу використання концепції «управління за результатами» в управлінні розвитком системи вищої освіти було з'ясовано, що, незважаючи на істотні відмінності в системах публічного управління США, Німеччини та Польщі, починаючи з кінця ХХ ст., керівництво цих країн відчуло необхідність використання «управління за результатами» в публічній сфері, зокрема в розвитку системи вищої освіти. Це сприяло збільшенню автономії вищих навчальних закладів, зокрема в організації та плануванні навчального та наукового процесів, розподілі зароблених коштів, удосконаленню системи моніторингу якості освіти, збільшенню конкуренції

між студентами, викладачами та навчальними закладами за отримання державних та приватних грантів, замовлень, інших видів фінансової допомоги.

5. Розроблено інтеграційний механізм державного управління змінами в системі вищої освіти України, який гармонійно поєднує три рівні: інституційний, організаційний й індивідуальний. На інституційному рівні пропонується впровадження концепції «Потрійна спіраль+», що є розвитком концепції «Потрійна спіраль» (Triple Helix), що пов'язано з подальшим запровадженням концепції належного врядування, а також розвитком партисипативної і деліберативної демократії (на відміну від класичної структури «Потрійної спіралі» пропонується, поряд із вищими навчальними закладами, органами публічної влади і бізнес-структурами, включити такого суб'єкта, як громадськість, роль якої у даному контексті полягає в артикуляції власних інтересів щодо результатів взаємодії ВНЗ, бізнесу та органів влади і в публічному контролі цієї взаємодії з метою отримання дійсно суспільно-значущих результатів). Для управління змінами в системі вищої освіти на організаційному рівні пропонується використання так званого «змішаного управління змінами» (blended change management), що передбачає використання «суміші» різноманітних управлінських інструментів. Це дозволяє створювати такий набір інструментів, який є найбільш результативним для даної організації у даний час для досягнення конкретних цілей змін. Для управління змінами в системі вищої освіти на індивідуальному рівні пропонується модель ADKAR, що пов'язане передусім із необхідністю моделювання майбутніх змін в системі вищої освіти України.

6. Доводиться, що вдосконалення системи управління шляхом впровадження інструментів контролю і оцінки ефективності надання послуг у сфері вищої освіти можуть бути оцінені з фінансової точки зору, з позицій їх впливу на динаміку зміни скоригованого чистого грошового потоку ВНЗ (в частині зміни складу і структури доходів і / або витрат освітньої установи):

- *якість освітньої діяльності* (питома вага чисельності приведенного контингенту студентів та слухачів, щодо якої встановлена категорія «національний дослідницький університет», за програмами магістратури та програмами підготовки науково-педагогічних кадрів в аспірантурі в загальній чисельності наведеного контингенту за освітніми програмами вищої освіти; середній бал ЗНО, прийнятих на навчання за очною формою за програмами бакалаврату та магістратури за рахунок бюджетних асигнувань і місцевих бюджетів, за винятком осіб, які надійшли з урахуванням особливих умов, наданих їм при прийомі на навчання, і в рамках квоти цільового прийому; питома вага чисельності слухачів та студентів за напрямками підготовки вищої освіти бакалаврату та магістратури та спеціальностями вищої освіти у сфері точних наук, технологій і технічних наук, охорони здоров'я та медичних наук, освіти і педагогічних наук, з якими укладені договори про цільове навчання, від загальної чисельності студентів, що навчаються за вказаними сферами);

- *показники результативності науково-дослідної та інноваційної діяльності* (кількість публікацій, індексованих в інформаційно-аналітичній системі наукового цитування Web of Science та Scopus; кількість цитувань публікацій, виданих за

останні 5 років, індексованих в інформаційно-аналітичній системі наукового цитування; загальний обсяг науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт в розрахунку на одного науково-педагогічного працівника);

- *показники міжнародної кооперації* (питома вага чисельності приведенного контингенту іноземних студентів за програмами бакалаврату, магістратури від загальної чисельності приведеного контингенту студентів; чисельність зарубіжних провідних професорів, викладачів і дослідників, що працюють в виші не менше 1 семестру);

- *показники економічної стійкості і збалансованості функціонування* (частка доходів вишу з коштів від проведення господарської діяльності; доходи з усіх джерел фінансового забезпечення діяльності в розрахунку на одного науково-педагогічного працівника; відношення середньої заробітної плати науково-педагогічних працівників до середньої заробітної плати по економіці регіону).

Для України оновлення системи вищої освіти, забезпечення її відповідності найбільш розвинутих зразкам та стандартам, започаткування структурних реформ, – є запорукою стабільного розвитку держави, визначальним фактором формування освіченої нації та активно діючого громадянського суспільства. Перші кроки, що здійснені в напрямку реформування освітньої галузі, роблять її здатною не тільки сприймати інноваційні тенденції з боку суспільства, що змінилося, але і зустрічати цю зовнішню дію внутрішніми потребами і можливостями.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії

1. Реалізація державної соціальної політики сталого розвитку регіону органами публічної влади України : монографія / [Л. О. Белова, Д. В. Карамішев, Л. В. Набока та ін.] ; за заг. ред. д.держ.упр., проф. Д. В. Карамішева, к.держ. упр., доц. Л. В. Набоки. – Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2017. – 296 с.

Автором особисто опрацьовано пропозиції щодо запровадження елементів державного управління змінами в системі вищої освіти на регіональному рівні

Статті у фахових виданнях

2. Бабічев А. В. Державна політика у сфері забезпечення якості освіти: аналіз міжнародного досвіду / А.В. Бабічев // Науковий вісн. Академії муніципального управління. Серія “Управління” : зб. наук. пр. – К. : Академія муніцип. упр. – 2015. – Вип. 2. – С. 131–138.

3. Бабічев А. В. Державне управління змінами у системі вищої освіти: сутність, зміст, особливості / А. В. Бабічев // Теорія та практика державного управління : зб. наук. пр. – Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ “Магістр”, 2016. – № 3 (50). – С. 1-6.

4. Бабічев А. В. Попереду змін у військових системах вищої освіти та професійної орієнтації / М.М. Медвідь, А. В. Бабічев, А.Г. Бухун та ін. // Вісник Черкаського університету. – Вип. № 14. – 2016. – С. 143-156.

Автором особисто систематизовано зміни, що відбувались у військових системах вищої освіти зарубіжних країн

5. Бабічев А. В. Нормативно-правовий механізм управління змінами в системі вищої освіти України / А. В. Бабічев // – Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2016. – Вип. 1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/db/2016-1/doc/2/08.pdf>.

6. Бабічев А. В. Особливості процесу управління змінами в системі вищої освіти: закордонний досвід / А. В. Бабічев // Теорія та практика державного управління : зб. наук. пр. – Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2017. – № 1 (56). – С. 173-183.

7. Бабічев А. В. Зарубіжний досвід із питань управління змінами в системі вищої освіти / А. В. Бабічев // Теорія та практика державного управління : зб. наук. пр. – Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2017. – № 2 (57). – С. 192-200.

8. Бабічев А. В. Впровадження концепції «Потрійна спіраль+» для управління змінами в системі вищої освіти / А. В. Бабічев // Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. пр. – Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2017. – № 2. – С. 215-221.

9. Бабічев А. Мировой опыт государственного управления инновациями в системе высшего образования сектора безопасности и обороны / С. Белай, В. Лисицын, А. Бабичев // Научный журнал : Власть и общество. – Тбилиси : Вид-во Грузинского технического университета, 2016. – № 4 (40). – С. 42-51.

Автором особисто виявлені інноваційні підходи в державному управлінні розвитком системи вищої освіти зарубіжних країн

Матеріали конференцій з оприлюдненням результатів дослідження

10. Бабічев А.В. Public relation і система безперервної освіти України / А.В. Бабічев // Проблеми науки, освіти і управління : зб. наук. пр. – Х. : Вид-во ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2005. – Вип. №7. – С. 100-103.

11. Бабічев А.В. Інформаційний вектор та управлінський аспект в системі безперервної освіти України / А.В. Бабічев // Професійна державна служба та місцеве самоврядування : зб. тез наук.-практ. конф. за міжн. уч., м. Харків, 20 квітня 2005 р. – Харків : Вид-во ХНЕУ, 2005. – С. 10-13.

12. Бабічев А.В. Становлення системи безперервної освіти в Україні / А.В. Бабічев // Сучасні проблеми науки і освіти : зб. тез наук.-практ. конф. за міжн. уч., м. Алушта-Харків, 28 квітня – 9 травня 2007 р. – Алушта-Харків : Вид-во ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2007. – С. 272-273.

13. Бабічев А.В. Обґрунтування необхідності проведення досліджень щодо соціокультурної адаптації іноземних студентів в Україні / А.В. Бабічев // Право і безпека : зб. наук. пр. – Х. : Вид-во ХНУВС, 2011. – Вип. №3 (40). – С. 292-296.

14. Бабічев А.В. Пріоритетні напрями реалізації державної молодіжної політики в Харківській області: виховний аспект / А.В. Бабічев // Сучасні аспекти виховання студентської молоді : зб. тез наук.-практ. конф. за міжн. уч., м. Харків, 8-9 квітня 2010 р. – Харків : Вид-во ХНАМГ, 2010. – С. 109-112.

15. Бабічев А.В. Культура как фактор гражданского общества / А.В. Бабічев // Актуальные проблемы современной науки : материалы III Междунар. науч. – практ. конф. 22 декабря 2010 г. – М. : «Социум», 2010. – С. 54-57.

16. Бабічев А.В. Створення системи освітніх консультантів в Україні – запорука розвитку країни на міжнародному ринку освітніх послуг [Текст] / А.В. Бабічев // Вчені записки Харківського гуманітарного університету «Народна українська академія» : [збірник наукових праць] / Харківський гум. ун-т «Народна українська академія». – Харків, 2012. Т. 18. Кн. 1: Освіта: традиції та інновації в умовах соціальних змін. – С. 154-156.

17. Бабічев А.В. Побоювання правоохоронних органів та етнічний профайлінг як одні з проблем перебування іноземних студентів в Україні / А.В. Бабічев // Грані : науково-теоретичний та громадсько-політичний альманах. – Дніпро : Вид-во ДНУ ім. О. Гончара, 2012. – № 4 (84). – С. 130-135.

18. Бабічев А.В. Вища освіта в умовах реформування системи публічного управління України / А.В. Бабічев // Публічне управління у забезпеченні сталого розвитку країни : зб. тез наук.-практ. конф. за міжн. уч. (в межах Третьої щорічної науково-освітньої виставки "Публічне управління XXI", приуроченої до Всесвітнього дня науки), м. Харків, 24 листопада 2016 р. – Харків : Вид-во «Магістр», 2016. – Режим доступу : <http://www.kbuara.e-book>.

19. Бабічев А.В. Щодо питання національної системи забезпечення якості освіти / А.В. Бабічев // Публічне управління XXI століття: форсайтінг успіху : зб. тез XVI Міжнар. наук. конгресу, 21 квітня 2016 р. – Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2016. – С. 25-28.

20. Бабічев А. В. Система вищої освіти України як об'єкт державного управління / А.В. Бабічев // НАЦІОНАЛЬНІ ЦІННОСТІ Й НАЦІОНАЛЬНІ ІНТЕРЕСИ В СИСТЕМІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ = NATIONAL VALUES AND INTERESTS IN PUBLIC ADMINISTRATION SYSTEM : Матеріали наук.-практ. конф. за міжнар. участю (Київ, 12 жовт. 2017 р.). Київ : К.І.С., 2017. Т. II. – С. 141.

АНОТАЦІЯ

Бабічев А. В. Державне управління змінами в системі вищої освіти України. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – «Механізми державного управління». – Харківський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентові України, Харків, 2017.

У дисертації доводиться, що вищу освіту слід розглядати як відкриту систему, що самоорганізується і розвивається під впливом низки зовнішніх та внутрішніх чинників. Управління такою системою вимагає чіткого розподілу повноважень між управлінськими суб'єктами, використання потенціалу всіх учасників освітнього процесу, урахування соціальних потреб і регіональних

особливостей, економічної ситуації, наявності чітких цілей і результатів, а також критеріїв оцінювання.

Виявлено, що визначальний вплив на функціонування системи вищої освіти здійснюють кілька чинників, зокрема і модель управління освітою, що визначає алгоритм функціонування управління галуззю, регламентує розподіл функцій між суб'єктами управлінської освітньої вертикалі, порядок підпорядкованості, коло функцій і повноважень окремих елементів системи, та правове поле функціонування системи освіти.

Обґрунтовано думку, що управління змінами в системі вищої освіти слід розглядати як використання методів, засобів та інструментів державного управління для забезпечення переведення елементів цієї системи (людей і організацій) із нинішнього стану в бажаний із метою отримання запланованих результатів. У цьому визначенні ми не робимо акценту на системі в цілому як об'єкті змін, оскільки управління змінами, як зазначалося вище, спрямовано на людей, їхні групи і колективи, а також на організації як сукупність людей, які працюють разом над досягненням певних цілей.

Ключові слова: освіта, вища освіта, державне управління у сфері освіти, управління змінами, державне управління змінами у сфері освіти, вищі навчальні заклади (ВНЗ), реформування системи вищої освіти, стратегія розвитку системи вищої освіти, механізми державного управління змінами в системі вищої освіти.

SUMMARY

Babichev A.V. Public Administration for Changes in the Higher Education System of Ukraine. – Manuscript.

Dissertation for getting a scientific degree of Candidate of Science in Public Administration following the specialty 25.00.02 – Mechanisms of Public Administration. – Kharkiv Regional Institute of Public Administration of the National Academy of Public Administration under the President of Ukraine. – Kharkiv, 2017.

The dissertation argues that higher education should be regarded as an open system that self-organizes and develops under the influence of a number of external and internal factors. Management of such a system requires a clear division of powers between management entities, the use of the potential of all participants in the educational process, taking into account social needs and regional characteristics, the economic situation, the existence of clear goals and results, as well as criteria for their evaluation.

It is revealed that the following factors influence the determining influence on the functioning of the higher education system: the model of education management. Determines the algorithm of the functioning of the branch management, regulates the distribution of functions between the subjects of the educational educational

verticals, the order of subordination, the range of functions and powers of individual elements of the system; the legal field of the functioning of the education system.

It is substantiated that the management of changes in the system of higher education should be considered as the use of methods, tools and tools of public administration to ensure the transfer of elements of this system (people and organizations) from the current state to the desired in order to achieve the planned results. In this definition, we do not focus on the whole system as an object of change, since the management of change, as noted above, is aimed at people, their groups and groups, as well as in organizations as a set of people working together for the achievement of certain goals.

Based on the results of the comparative analysis of the use of the concept of "results management" in the management of the development of the higher education system, it was found that, despite significant differences in the systems of public administration in the United States, Germany and Poland, since the end of the 20th century, the leadership of these countries felt the need the use of "results management" in the public sphere, in particular in the development of the system of higher education. This contributed to the increase of the autonomy of higher educational institutions, in particular in the organization and planning of educational and scientific processes, distribution of earned funds, improvement of the system for monitoring the quality of education, increasing competition between students, teachers and educational institutions for obtaining public and private grants, orders and other types of financial assistance .

Public administration of changes in the system of higher education should take place in the context of state policy in the field of higher education, according to which the directions, goals, expected results of changes, as well as within the framework of the current legislation, should be determined, that is, the main role of the state in the management of changes in the system of higher education is in creating the necessary prerequisites and opportunities for the relevant changes, as well as in the direct participation in their implementation through the activities of public authorities. Based on this and based on the definition of the theoretical foundations of change management in the system of higher education, the study of foreign experience and analysis of the situation in the system of higher education in Ukraine, the paper proposes to manage change at three levels: institutional, organizational and individual, for which it was an appropriate mechanism has been developed.

Key words: education, higher education, public administration in the field of education, change management, public administration in the field of education, higher education institutions, reform of the higher education system, strategy of development of the system of higher education, mechanisms of state management of changes in the system of higher education.

Відповідальний за випуск Карамішев Дмитро Васильович

Підписано до друку 21.12.2017. Формат 60x841/16. Папір офсетний.
Друк офсетний. Обл.-вид. арк. 0,9. Тираж 100 прим. Замовл. №45

Віддруковано з оригінал-макета у Видавництві «Магістр»
Харківського регіонального інституту державного управління Національної
академії державного управління при Президентіві України.
61050, м. Харків, просп. Московський, 75, тел. (057) 732-32-55.